

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
ELEANOR SHARPSTON
prezentate la 9 iunie 2016¹

Cauza C-42/15

**Home Credit Slovakia a.s.
împotriva
Klára Bíróová**

[cerere de decizie preliminară formulată de Okresný súd (Tribunalul Departamental) din Dunajská Streda, Slovacia]

„Protecția consumatorilor — Contracte de credit de consum — Directiva 2008/48/CE — Semnificația expresiei «redactate pe hârtie sau pe un alt suport durabil» — Cerință națională ca un document să fie «în scris» și să fie semnat — Validitatea unui contract de credit de consum — Informații obligatorii în temeiul articolului 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48/CE — Contract de credit care nu conține informațiile obligatorii, dar care face trimitere la un document distinct — Sancțiuni naționale aplicate pentru nerespectarea obligației de a furniza informațiile obligatorii — Proportionalitate”

1. În această trimitere formulată de Okresný súd (Tribunalul Departamental) din Dunajská Streda (Slovacia), instanța de trimitere solicită clarificări cu privire la interpretarea Directivei 2008/48/CE², care reglementează contractele de credit pentru consumatori. Aceasta adresează o serie de întrebări interconectate referitoare la domeniul de aplicare al armonizării în temeiul acestei directive și la măsura în care statele membre sunt împiedicate în special să introducă sau să mențină dispoziții privind formalitățile de încheiere a unui contract de credit. Instanța de trimitere dorește să afle (i) dacă cerința potrivit căreia contractul de credit trebuie să fie redactat „pe hârtie sau pe un alt suport durabil” reprezintă o noțiune autonomă a dreptului Uniunii, (ii) dacă această obligație semnifică faptul că contractul trebuie de asemenea să fie semnat de părți și dacă informațiile obligatorii pe care împrumutătorul trebuie să le furnizeze împrumutătorului trebuie să fie cuprinse în același document cu contractul de credit, (iii) dacă împrumutătorul trebuie să indice datele exacte la care plățile datorate în temeiul contractului devin scadente și să furnizeze un tabel care să indice reducerea sumei principale pe măsură ce sunt efectuate plățile în cursul împrumutului și (iv) dacă anumite sancțiuni care se aplică în temeiul dreptului național în cazul în care împrumutătorul nu a furnizat informațiile obligatorii sunt proporționale.

1 — Limba originală: engleza.

2 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66, denumită în continuare „Directiva 2008/48”).

Dreptul Uniunii Europene

Directiva 2008/48

2. Cele două obiective imperative ale Directivei 2008/48 sunt de a furniza un nivel ridicat și echivalent de protecție a consumatorilor pentru a se asigura încrederea acestora și de a crea o veritabilă piață internă. Pentru a îndeplini aceste obiective, a fost stabilit un cadru comunitar pe deplin armonizat într-o serie de domenii fundamentale³. Înainte de încheierea unui contract de credit, consumatorii ar trebui să primească informații adecvate asupra cărora să poată reflecta pentru a putea lua decizii în deplină cunoștință de cauză⁴. Statele membre pot menține sau introduce dispoziții naționale în conformitate cu dreptul Uniunii în ceea ce privește aspectele de legislație contractuală privind valabilitatea contractelor de credit⁵. Pentru a-i permite consumatorului să își cunoască drepturile și obligațiile, contractul ar trebui să cuprindă toate informațiile necesare într-un mod clar și concis⁶. Statele membre ar trebui să stabilească norme privind sancțiunile aplicabile în cazurile de încălcare a dispozițiilor naționale adoptate în baza directivei și să se asigure că acestea sunt puse în aplicare. Toate sancțiunile ar trebui să fie eficiente, proporționale și cu efect de descurajare⁷.

3. Articolul 1 prevede că obiectul Directivei 2008/48 este de a armoniza anumite aspecte ale actelor cu putere de lege și ale procedurilor administrative ale statelor membre în materie de contracte de credit pentru consumatori.

4. În temeiul articolului 2, Directiva 2008/48 se aplică contractelor de credit, cu excepția cazurilor în care acestea sunt excluse în mod expres din domeniul său de aplicare.

5. Sunt relevante următoarele definiții prevăzute la articolul 3:

- „(a) «consumator» înseamnă o persoană fizică care, în cadrul operațiunilor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale sau profesionale;
- (b) «creditor» înseamnă o persoană fizică sau juridică care acordă sau promite să acorde credite în exercițiul activității sale comerciale sau profesionale;
- (c) «contract de credit» înseamnă un contract prin care un creditor acordă sau promite să acorde unui consumator un credit sub formă de amânare la plată, împrumut sau alte facilități financiare similare, cu excepția contractelor pentru prestarea de servicii în mod continuu sau pentru furnizarea de bunuri de același fel, atunci când consumatorul plătește pentru acestea în rate, pe durata furnizării lor;

[...]

- (m) «suport durabil» înseamnă orice instrument care permite consumatorului să stocheze informații care îi sunt adresate personal, în așa fel încât acestea să fie accesibile pentru consultare în viitor pe o perioadă de timp adaptată scopului informațiilor, și care permite reproducerea fidelă a informațiilor stocate;

[...]”

3 — Considerentele (7), (8), (9) și (10).

4 — Considerentul (19).

5 — Considerentul (30).

6 — Considerentul (31).

7 — Considerentul (47).

6. Informațiile și practicile preliminare încheierii unui contract de credit sunt cuprinse în capitolul II. Articolul 5 alineatul (1), care face parte din acest capitol, prevede că informațiile precontractuale trebuie să fie furnizate pe hârtie sau pe alt suport durabil⁸.

7. Obligația de a furniza consumatorilor informații pe hârtie sau pe alt suport durabil este de asemenea reiterată într-o serie de alte dispoziții ale Directivei 2008/48⁹.

8. Articolul 10 alineatul (1) prevede:

„Contractele de credit trebuie redactate pe hârtie sau pe un alt suport durabil.

Toate părțile contractante primesc câte un exemplar al contractului de credit. Prezentul articol nu aduce atingere niciunei norme naționale privind valabilitatea încheierii de contracte de credit care respectă legislația comunitară.”

9. Articolul 10 alineatul (2) conține o listă de 22 de informații care trebuie să fie menționate în contractul de credit într-un mod clar și concis (denumite în continuare „informațiile obligatorii”). Această listă include, printre altele:

„(h) suma, numărul și frecvența plăților care urmează să fie efectuate de către consumator și, dacă este cazul, ordinea în care plățile vor fi alocate, pentru rambursare, diferitor solduri restante fixate la rate diferite ale dobânzii aferente creditului;

(i) în cazul amortizării de capital a unui contract de credit pe durată determinată, dreptul consumatorului de a primi, la cerere și gratis, în orice moment pe toată durata contractului de credit, un extras de cont sub forma unui tabel de amortizare.

Tabelul de amortizare indică ratele scadente, precum și perioadele și condițiile privind plata acestor sume; tabelul conține o detaliere a fiecărei rambursări care să indice amortizarea de capital, dobânda calculată pe baza ratei dobânzii aferente creditului și, dacă este cazul, costurile suplimentare; în cazul în care rata dobânzii nu este fixă sau costurile suplimentare pot fi modificate în baza contractului de credit, tabelul de amortizare indică în mod clar și concis că datele cuprinse în tabel vor rămâne valabile numai până la schimbarea următoare a ratei dobânzii aferente creditului sau a costurilor suplimentare în conformitate cu contractul de credit;

[...]”

10. Articolul 10 alineatul (3) prevede că, „în cazul în care se aplică alineatul (2) litera (i), creditorul pune la dispoziția consumatorului, în mod gratuit și în orice moment pe întreaga durată a contractului de credit, un extras de cont sub forma unui tabel de amortizare”.

11. Articolul 22 prevede că, în măsura în care directiva conține dispoziții armonizate, statele membre nu pot menține sau introduce în legislația lor națională dispoziții contrare celor stabilite în aceasta.

12. Potrivit articolului 23, statele membre trebuie să prevadă sancțiuni eficiente, proporționale și cu efect de descurajare, aplicabile în cazul încălcării dispozițiilor de drept intern adoptate în temeiul directivei.

⁸ — A se vedea de asemenea anexa II, intitulată „Informații standard la nivel european privind creditul de consum”.

⁹ — Aceste dispoziții se referă la: contractele de credit sub forma unei facilități de tip „descoperit de cont” (articolele 6 și 12), rata dobânzii aferente creditului [articolul 11 alineatul (1)], contractele de credit pe durată nedeterminată [articolul 13 alineatele (1) și (2)], dreptul de retragere [articolul 14 alineatul (3) litera (a)], facilitatea de tip „descoperit de cont” cu aprobare tacită [articolul 18 alineatele (1) și (2)] și, respectiv, anumite obligații ale intermediarilor de credit față de consumatori [articolul 21 litera (b)].

Directiva 97/7/CE

13. Directiva 97/7/CE¹⁰ cuprinde dispoziții destinate să protejeze consumatorii care încheie contracte la distanță. Potrivit articolului 4, consumatorul trebuie să beneficieze de anumite informații înainte de încheierea oricărui contract la distanță¹¹. Articolul 5 din această directivă este intitulat „Confirmarea scrisă a informațiilor”. Alineatul (1) are următorul conținut:

„Consumatorul trebuie să primească, în scris sau pe un alt suport durabil disponibil și la care are acces, confirmarea informațiilor menționate la articolul 4 alineatul (1) literele (a)-(f), în timp util pe parcursul executării contractului și până la momentul livrării, în cazul bunurilor care nu sunt destinate livrărilor către terți, cu excepția cazului în care aceste informații au fost deja furnizate consumatorului înainte de încheierea contractului, în scris sau pe un alt suport durabil disponibil și la care acesta are acces.

[...]”¹²

Dreptul național

14. Potrivit Codului civil slovac¹³, un act juridic în formă scrisă este valabil numai dacă este semnat de persoana (persoanele) pentru care acesta creează obligații. Un act juridic este nul în cazul în care nu este întocmit în forma cerută de lege (sau rezultată din acordul părților)¹⁴.

15. În conformitate cu Codul comercial slovac¹⁵, condițiile comerciale generale ale unei organizații pot fi incluse într-un contract de credit, ca parte a acestuia, prin intermediul unor trimiteri.

16. Contractul de credit de consum trebuie să fie încheiat în scris și fiecare parte la contract trebuie să primească cel puțin un exemplar, pe hârtie sau pe alt suport durabil¹⁶. Contractul de credit de consum trebuie să conțină, printre altele, suma, numărul și scadența ratelor pentru rambursarea capitalului, a dobânzilor și a altor costuri și, dacă este cazul, ordinea în care plățile vor fi alocate, pentru rambursare, diferitor solduri restante fixate la rate diferite ale dobânzii aferente creditului¹⁷. Consumatorii au dreptul de a solicita un extras de cont sub forma unui tabel de amortizare (în cazul în care capitalul este amortizat)¹⁸ în orice moment pe toată durata contractului de credit¹⁹.

10 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 1997 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță (JO 1997, L 144, p. 19, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 160, denumită în continuare „Directiva privind vânzarea la distanță”). Această directivă a fost de atunci abrogată și înlocuită prin Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO 2011, L 304, p. 64).

11 — O serie de informații sunt prevăzute la articolul 4, referitoare în special la identitatea furnizorului, la caracteristicile bunurilor sau ale serviciilor, la preț, la costurile de livrare, la modalitățile de plată și la existența unui drept de retractare.

12 — Articolul 7 din Directiva 2011/83 (succesoarea Directivei 97/7) prevede cerința potrivit căreia informațiile trebuie să fie furnizate „[...] pe hârtie sau, în cazul în care consumatorul este de acord, pe un alt suport durabil”.

13 — Občiansky zákonník Zákon č. 40/1964 Zb. (Legea nr. 40/1964, cu modificările ulterioare).

14 — Articolul 40 alineatul (3) din Codul civil slovac.

15 — Obchodný zákonník [Legea nr. 513/1991 (zákon č. 513/1991 Zb.), cu modificările ulterioare]. A se vedea articolul 273 din Codul comercial slovac.

16 — Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Legea nr. 129/2010 privind creditul de consum și alte credite și împrumuturi pentru consumatori și de modificare și completare a anumitor reglementări, denumită în continuare „Legea privind creditul de consum”). A se vedea articolul 9 din Legea privind creditul de consum.

17 — Articolul 9 alineatul (2) litera (k) din Legea privind creditul de consum.

18 — Înțelegem termenul „amortizare” în acest context ca referindu-se la reducerea datoriei prin plăți periodice ale sumei principale și ale dobânzii.

19 — Articolul 9 alineatul (2) litera (l) din Legea privind creditul de consum.

17. În cazul în care contractul de credit nu îmbracă forma scrisă și nu conține elementele prevăzute de Legea privind creditul de consum, orice credit este considerat lipsit de dobânzi și de costuri²⁰.

Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare

18. La 29 iunie 2011, reclamanta din procedura principală, Home Credit Slovakia a.s. (denumită în continuare „împrumutătorul”), a încheiat un contract de credit de consum cu pârâta, doamna Klára Bíróová (denumită în continuare „împrumutatul”), pe un formular standard pretipărit care trebuia să fie completat în scris. Împrumutatul a obținut un credit de 700 de euro. Acesta a fost de acord să ramburseze o sumă totală de 1 087,56 euro în rate lunare în valoare de 32,50 euro. Împrumutul urma să fie rambursat în 36 de luni de la data acordării creditului.

19. Împrumutatul a semnat contractul de credit, confirmând că a primit condițiile de creditare și că a fost de acord și a consimțit să le respecte. Anexate la contractul de credit se aflau „Condițiile privind încheierea contractelor de credit ale Home Credit Slovakia, a.s. – credit în numerar” (denumite în continuare „condițiile comerciale generale”), care erau identificate pe fiecare pagină prin codul ISH111 în colțul de sus. Semnătura împrumutatului pe contractul de credit confirma faptul că acesta primise și fusese de acord cu condițiile comerciale generale, că toate dispozițiile lor erau inteligibile și că acesta consimțise să le respecte. Textul condițiilor comerciale generale nu a fost semnat nici de împrumutător, nici de împrumutat. Aceste condiții stabilesc, printre altele, că împrumutatul este obligat să ramburseze în mod corespunzător și la timp creditul acordat, prin rate lunare periodice, ale căror număr, quantum și date scadente sunt stabilite în contract. Împrumutatul are dreptul să solicite, în mod gratuit și în orice moment pe întreaga durată a contractului, un extras de cont sub forma unui tabel de amortizare, care să indice ratele care trebuie să fie plătite, precum și perioada și condițiile de rambursare a acestora, inclusiv o detaliere a fiecărei rate care să arate amortizarea capitalului, dobânda și, dacă este cazul, costurile suplimentare.

20. Condițiile de creditare nu conțin reguli mai detaliate de calculare a dobânzii aferente capitalului sau dispoziții care să specifice care parte a ratei lunare (32,50 euro) trebuie să fie utilizată cu titlu de rambursare a dobânzii și a costurilor și care parte trebuie să fie utilizată cu titlu de amortizare a capitalului creditului.

21. Împrumutatul a achitat doar două rate în temeiul contractului. La data de 26 aprilie 2012, împrumutătorul a solicitat rambursarea întregii sume a creditului datorat. Acesta a solicitat plata (i) capitalului datorat, (ii) a dobânzii, (iii) a dobânzii de întârziere și (iv) a penalităților contractuale pentru neplată. Împrumutatul nu a efectuat nicio plată. Ca urmare a acestui fapt, împrumutătorul a introdus o acțiune având ca obiect plata sumei de 1 155,52 euro și a dobânzii de întârziere de 0,024 % pe zi calculată la suma de 778,34 euro începând cu data de 11 februarie 2014 și până la achitarea datoriei restante.

22. Instanța de trimitere explică faptul că, potrivit dispozițiilor naționale, un contract de credit de consum trebuie să fie încheiat în scris și trebuie să conțină anumite informații referitoare, printre altele, la suma, la numărul și la scadența ratelor pentru rambursarea capitalului, a dobânzilor și a altor costuri și, dacă este cazul, informații privind amortizarea²¹. Un contract de credit care nu este semnat de părți nu respectă dispozițiile naționale și, în consecință, este nevalid²². În procedura principală,

20 — Articolul 11 din Legea privind creditul de consum.

21 — A se vedea punctele 14 și 15 din prezentele concluzii.

22 — A se vedea punctul 17 din prezentele concluzii.

aceste informații (care fac parte din informațiile obligatorii) sunt cuprinse în condițiile comerciale generale, nesemnate. Astfel, se ridică problema dacă contractul de credit de consum încheiat la data de 29 iunie 2011 este valabil. În acest context, instanța de trimitere solicită pronunțarea unei hotărâri preliminare cu privire la șapte întrebări, care sunt probabil mai ușor de înțeles sub formă de rezumat:

Prima și a doua întrebare

- Care este semnificația expresiei „pe hârtie sau pe un alt suport durabil”, care figurează la articolul 10 alineatul (1) coroborat cu articolul 3 litera (m) din Directiva 2008/48? – Această expresie se referă doar la documentul fizic semnat de părțile la contractul de credit? – Acest document trebuie să cuprindă informațiile obligatorii prevăzute la articolul 10 alineatul (2)? – În cazul în care informațiile obligatorii se află într-un document distinct, precum condițiile comerciale generale, care nu este semnat de părțile la contractul de credit, iar contractul de credit face trimitere la acest document, acest lucru respectă cerințele articolului 10 alineatul (1) din Directiva 2008/48?
- În ce măsură Directiva 2008/48 armonizează pe deplin normele referitoare la informațiile care trebuie să fie incluse în contractul de credit în sensul articolului 10 alineatele (1) și (2), astfel încât aceste dispoziții să se opună normelor naționale (i) care impun ca informațiile obligatorii să fie cuprinse într-un singur document semnat de părțile la contractul de credit sau (ii) care semnifică faptul că contractul de credit nu poate avea efecte juridice depline deoarece o parte din informațiile obligatorii se află într-un document distinct, cum ar fi condițiile comerciale generale?

A treia și a patra întrebare

- Expresia „frecvența plăților” care figurează la articolul 10 alineatul (2) litera (h) din Directiva 2008/48 semnifică faptul că împrumutătorul este obligat să indice în contractul de credit data exactă la care trebuie să fie efectuată fiecare plată sau este suficient să indice momentul la care este scadentă fiecare plată în funcție de criterii stabilite în mod obiectiv? – În acest din urmă caz, această informație poate să fie cuprinsă într-un document distinct la care contractul de credit face trimitere, cum ar fi „condițiile comerciale generale”, document care nu este semnat de părți?

A cincea și a șasea întrebare

- Articolul 10 alineatul (2) literele (h) și (i) din Directiva 2008/48 coroborate semnifică faptul că un tabel de amortizare nu trebuie să fie inclus într-un contract de credit pe durată determinată în cazul în care capitalul este rambursat prin rate individuale și că astfel de informații trebuie, în schimb, să fie furnizate de către împrumutător împrumutatului la cererea acestuia din urmă? Sau împrumutătorul este obligat să furnizeze un tabel de amortizare în contractul de credit de la data la care începe contractul, iar împrumutatul are de asemenea dreptul de a solicita, pe durata contractului de credit, un tabel de amortizare care să indice programul de plăți începând cu data acestei solicitări? Cerințele de informare prevăzute la articolul 10 alineatul (2) litera (h) sunt pe deplin armonizate în conformitate cu articolul 22 alineatul (1) din Directiva 2008/48, astfel încât statele membre să fie împiedicate să solicite ca un tabel de amortizare să fie inclus în contractul de credit?

A șaptea întrebare

- În cazul în care împrumutătorul nu furnizează majoritatea informațiilor prevăzute la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48, o sancțiune impusă în temeiul legislației naționale, prin care contractul de credit este considerat lipsit de dobânzi și de costuri (în sensul că împrumutatul este obligat să ramburseze doar suma principală), este proporțională, în sensul articolelor 1 și 23 din această directivă?

23. Guvernele german și slovac, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise. În ședința din 24 februarie 2016, Republica Slovacia și Comisia au prezentat argumente orale.

Aprecieri

Prima și a doua întrebare – gradul de armonizare a formalităților referitoare la încheierea unui contract de credit de consum

24. Tehnica de reglementare a furnizării informațiilor către consumatori se bazează pe principiul că un consumator bine informat este mai în măsură să aleagă cea mai avantajoasă ofertă de credit și urmărește de asemenea să asigure faptul că acesta cunoaște drepturile și obligațiile în temeiul unui contract de credit de consum. Pentru a îndeplini aceste obiective, informațiile furnizate nu trebuie să fie efemere, ci mai degrabă trebuie să rămână la dispoziția consumatorului pe termen lung.

25. În acest context, Directiva 2008/48 definește noțiunea „suport durabil” menționată la articolul 3 litera (m) ca însemnând „orice instrument care permite consumatorului să stocheze informații care îi sunt adresate personal, în așa fel încât acestea să fie accesibile pentru consultare în viitor o perioadă de timp adaptată scopului informațiilor, și care permite reproducerea fidelă a informațiilor stocate”. Nu există însă nicio definiție a termenilor „pe hârtie”. Prin urmare, acești termeni trebuie să fie interpretați prin recurgerea la sensul lor obișnuit în limbajul curent, ținând seama în același timp de contextul legislativ și de obiectivele Directivei 2008/48²³.

26. În cadrul articolului 10 alineatul (1), termenii „pe hârtie” se referă la suportul pe care este redactat contractul de credit și care este furnizat consumatorului. Din formularea „sau pe un alt suport durabil” reiese că expresia „pe hârtie” este considerată ca fiind o formă particulară de suport durabil sau un mijloc prin care contractul de credit este comunicat consumatorului în sensul Directivei 2008/48. Articolul 10 alineatul (1) al doilea paragraf prevede că toate părțile contractante trebuie să primească câte un exemplar al contractului de credit. Acest lucru sugerează de asemenea că articolul 10 alineatul (1) se referă la suportul pe care acest contract este pus la dispoziția consumatorului.

27. Un contract de credit redactat pe hârtie are următoarele caracteristici care îndeplinesc cerințele articolului 3 litera (m) din Directiva 2008/48 (definiția dată noțiunii „suport durabil”): acesta permite consumatorului să stocheze informațiile care i-au fost adresate personal și asigură faptul că conținutul contractului de credit nu este modificat și că informațiile sunt accesibile pe o perioadă adecvată. Aceasta este în concordanță cu atingerea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor, în special prin asigurarea faptului că consumatorul își cunoaște drepturile și obligațiile care îi revin în temeiul oricărui contract de credit.

28. Aceeași abordare se regăsește și în alte dispoziții ale Directivei 2008/48 privind dreptul consumatorilor de a primi informații referitoare la contractul de credit²⁴.

29. Astfel, cerința potrivit căreia contractul de credit trebuie să fie redactat pe hârtie implică faptul că acesta trebuie de asemenea să fie redactat în scris – ceea ce coincide cu sensul curent al cerinței prevăzute la articolul 10 alineatul (1) de a redacta contractul de credit pe hârtie.

23 — A se vedea Hotărârea din 5 iulie 2012, Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419, punctul 32).

24 — A se vedea punctul 7 și nota de subsol 9 de mai sus.

30. Instanța de trimitere arată în decizia sa de trimitere (iar acest lucru a fost confirmat de guvernul slovac și de Comisie) că, în versiunea slovacă a articolului 10 alineatul (1), expresia „pe hârtie” se exprimă prin „*písomne*”, care în limba engleză se traduce în mod literal prin expresia „în scris”. Se pare însă că expresia aleasă reflectă cerința, în temeiul dreptului național, ca documentul să fie semnat de părțile la contract mai degrabă decât să fie strict echivalentă cu expresia „pe hârtie” care este utilizată în alte câteva versiuni lingvistice ale Directivei 2008/48²⁵.

31. Potrivit unei jurisprudențe constante, în caz de neconcordanță între diferitele versiuni lingvistice ale unui text legislativ al Uniunii, dispoziția în cauză trebuie să fie interpretată în raport cu economia generală și cu finalitatea reglementării din care face parte²⁶.

32. În cadrul articolului 10 alineatul (1), expresia „pe hârtie sau pe un alt suport durabil” constituie o noțiune de drept al Uniunii și, prin urmare, trebuie să aibă aceeași semnificație în toate statele membre. Din cuprinsul punctelor 24 și 26 de mai sus reiese că această expresie se referă la mijloacele prin care contractul de credit este furnizat consumatorului.

33. Adăugăm faptul că expresia „în scris” a fost interpretată ca sinonim al expresiei „pe hârtie” în cadrul articolului 5 alineatul (1) din Directiva privind vânzarea la distanță²⁷. În Hotărârea Content Services, Curtea a analizat aspectul dacă, prin adoptarea unei practici comerciale care consta în a pune la dispoziția consumatorilor informațiile precontractuale de tipul celor prevăzute la articolul 4 alineatul (1) din această directivă doar printr-un hyperlink pe un site internet, întreprinderea în cauză îndeplinea cerința de a asigura faptul că consumatorul a primit confirmarea scrisă a informațiilor obligatorii. Curtea a considerat că expresia „în scris” constituia o alternativă la expresia „un alt suport durabil”²⁸.

34. Astfel, chiar dacă versiunea slovacă a directivei se referă la obligația prevăzută la articolul 10 alineatul (1) de a întocmi contractul de credit ca fiind „în scris” mai degrabă decât „pe hârtie”, considerăm aceste două expresii ca având aceeași semnificație în sensul acestei dispoziții.

35. Noțiunea „contract de credit” este definită la articolul 3 litera (c) din Directiva 2008/48. Din formularea explicită a articolului 10 alineatul (2) rezultă că informațiile prevăzute în acesta trebuie să fie incluse în orice contract de credit. În timp ce aceste informații și contractul de credit în sine nu trebuie în mod necesar să fie cuprinse într-un singur document, orice contract trebuie totuși să fie redactat pe hârtie sau pe un alt suport durabil pentru a respecta articolul 10 alineatul (1).

36. Acest punct de vedere este întărit de sistemul Directivei 2008/48. Informațiile precontractuale reglementate de articolul 5 nu trebuie să fie furnizate în același document cu cel care cuprinde oferta [articolul 5 alineatul (1)]. Aceste informații sunt furnizate într-un document special conceput – „Informații standard la nivel european privind creditul de consum”²⁹. Prin urmare, nu este în contradicție cu sistemul legislativ al Directivei 2008/48 ca informațiile obligatorii să fie furnizate într-un document care este distinct de contractul de credit în sine.

25 — De exemplu, versiunile engleză și franceză. A se vedea punctul 34 de mai jos.

26 — Hotărârea din 3 aprilie 2008, Endendijk (C-187/07, EU:C:2008:197, punctele 22-24).

27 — A se vedea punctul 13 de mai sus.

28 — A se vedea Hotărârea din 5 iulie 2012, Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419, punctele 39-42). Comisia a susținut, în propunerea sa inițială din 11 septembrie 2002 [(COM(2002) 443 final, JO 2002, C 331 E, p. 200], pentru ceea ce a devenit Directiva 2008/48, că definiția expresiei „suport durabil” este identică cu cea utilizată în Directiva privind vânzarea la distanță (a se vedea punctul 13 de mai sus).

29 — Anexa II la Directiva 2008/48.

37. Nimic din cuprinsul articolului 10 nu indică faptul că contractul de credit trebuie să fie semnat de părți sau că trebuie să fie alcătuit dintr-un document unic³⁰. Termenii care indică faptul că articolul 10 „nu aduce atingere niciunei norme naționale privind valabilitatea încheierii de contracte de credit” coroborați cu considerentul (30), care arată că Directiva 2008/48 nu reglementează aspectele de legislație contractuală privind valabilitatea contractelor de credit, sugerează că aspectele referitoare la formalitatea încheierii unui contract nu sunt reglementate de această dispoziție.

38. Măsura în care statele membre își păstrează libertatea de a menține sau de a introduce norme naționale privind contractele de credit de consum este o chestiune controversată. Este dificil să se identifice cu precizie punctul în care normele armonizate elimină o astfel de libertate, însă tocmai aceasta este problema cu privire la care instanța de trimitere solicită clarificări.

39. Din articolul 22 alineatul (1) din Directiva 2008/48 interpretat în lumina considerentelor (9) și (10) rezultă că directiva prevede o armonizare completă în ceea ce privește contractele de credit care intră în domeniul său de aplicare. Astfel, statele membre nu sunt autorizate să mențină sau să introducă alte dispoziții de drept intern decât cele prevăzute de Directiva 2008/48 în ceea ce privește aspectele care *sunt* armonizate³¹.

40. Din articolul 1 reiese însă cu claritate că Directiva 2008/48 armonizează doar *anumite aspecte* ale normelor statelor membre privind contractele de credit de consum. În cazul în care nu există armonizare, statele membre rămân libere să mențină sau să introducă norme naționale.

41. În acest caz, nu se contestă faptul că contractul de credit în discuție în procedura principală se încadrează în domeniul de aplicare al Directivei 2008/48. Prin urmare, este necesar să se stabilească domeniul de aplicare al armonizării în temeiul normelor Uniunii.

42. Din modul de redactare a articolului 10 alineatele (1) și (2) rezultă că Directiva 2008/48 armonizează tipul de informații care trebuie să fie menționate în contractele de credit; toate cele 22 de elemente enumerate în cea din urmă dispoziție trebuie să fie furnizate consumatorului în cuprinsul contractului de credit. Directiva 2008/48 reglementează de asemenea modul în care informațiile prevăzute la articolul 10 alineatul (2) trebuie să fie furnizate (pe hârtie sau pe un alt suport durabil) și impune ca acestea să fie specificate „[...] în mod clar și concis [...]”.

43. Deși este adevărat că dreptul Uniunii stabilește cerințe formale în alte sectoare, cum sunt cele pentru somația europeană de plată³², asemenea aspecte de formalitate referitoare la încheierea de contracte nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 2008/48. Astfel, aspectul dacă contractul de credit este semnat sau dacă informațiile obligatorii și condițiile în care se acordă creditul sunt cuprinse într-un singur document nu este armonizat de Directiva 2008/48.

30 — În Directiva 2008/48, singura trimitere la o semnătură se regăsește în considerentul (37), în raport cu semnarea de către consumator a contractelor de credit legate. Prezenta trimitere nu se referă însă la un astfel de contract și, prin urmare, considerentul (37) nu este relevant în acest caz.

31 — A se vedea Hotărârea din 12 iulie 2012, SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, punctul 38). Contractul de credit în discuție în această cauză nu intra în domeniul de aplicare al Directivei 2008/48.

32 — A se vedea de exemplu articolul 7 alineatele (5) și (6) din Regulamentul (CE) nr. 1896/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2006 de instituire a unei proceduri europene de somație de plată (JO 2006, L 399, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 9, p. 108). Obiectivul regulamentului este, printre altele, simplificarea, accelerarea și reducerea costurilor litigiilor transfrontaliere referitoare la creanțele pecuniare necontestate.

44. Poziția exactă în temeiul dreptului național slovac nu este în întregime clară. Pe de o parte, Codul civil slovac prevede că un act juridic în formă scrisă este valabil numai dacă este semnat de persoana (persoanele) pentru care acesta creează obligații³³. Pe de altă parte, Codul comercial slovac pare să permită includerea condițiilor comerciale generale ale unei organizații într-un contract de credit, ca parte a acestui contract, prin intermediul unor trimiteri³⁴. Legea privind creditul de consum prevede elementele care trebuie să fie cuprinse într-un contract de credit de consum³⁵. Însă Curtea nu cunoaște cu exactitate modul în care aceste diverse dispoziții ale dreptului național interacționează.

45. Aspectele relatate în decizia de trimitere indică faptul că contractul de credit în sine (pe care împrumutatul l-a semnat) cuprindea anumite elemente de informare obligatorie prevăzute la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48. Condițiile comerciale generale ale împrumutătorului, care par să fi cuprins o parte (dacă nu chiar pe toate) dintre celelalte elemente de informare obligatorie, *nu* au fost semnate de împrumutat și de împrumutător. Nu este clar dacă – și, în caz afirmativ, în ce măsură – contractul de credit semnat a atras atenția împrumutatului asupra locului exact în care, în cuprinsul condițiilor comerciale generale, trebuiau să fie găsite elementele de informare obligatorie necuprinse în contractul de credit semnat.

46. Prin urmare, în încercarea de a sprijini Curtea să ofere clarificări instanței naționale, vom aborda problema după cum urmează.

47. În primul rând, o dispoziție națională care impune ca toate informațiile obligatorii să fie furnizate în scris, în cadrul unui document unic, semnat, ar fi interzisă prin Directiva 2008/48?

48. În opinia noastră, răspunsul la această întrebare este negativ. Informațiile obligatorii ar fi pe hârtie și ar fi furnizate toate consumatorului, respectând astfel cerințele articolului 10 alineatele (1) și (2). Atenția consumatorului ar fi ușor îndreptată spre toate informațiile necesare care să îi permită să facă o alegere în cunoștință de cauză, deoarece aceste informații ar fi cuprinse într-un singur document. Prin urmare, o asemenea cerință cuprinsă în dreptul național ar promova obiectivul directivei de a asigura un nivel ridicat de protecție a consumatorilor și nu ar împiedica, din punctul nostru de vedere, celălalt obiectiv al directivei, și anume promovarea pieței unice³⁶. Deși Directiva 2008/48 nu conține *obligația* ca toate informațiile obligatorii să se afle într-un document unic semnat, ea nici nu interzice o astfel de modalitate.

49. Aceasta nu înseamnă că statele membre rămân în întregime libere să impună formalități suplimentare la încheierea unui contract de credit de consum. Pentru a da doar un exemplu: în ședință, Curtea a întrebat dacă ar fi acceptabil să se insiste ca fiecare contract de credit de consum să fie semnat de ambele părți în prezența unui notar. O astfel de modalitate ar putea spori într-adevăr protecția consumatorilor. Aceasta ar modifica însă în mod semnificativ echilibrul atins de directivă între cele două obiective gemene, cel al unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor și cel al promovării funcționării pieței unice, în detrimentul evident al celui din urmă. Aceasta ar obliga ambele părți (însă sarcina ar cădea probabil în principal pe umerii împrumutătorilor) să respecte formalități care ar conduce la cheltuieli semnificativ mai mari și ar putea să funcționeze în detrimentul împrumutătorilor stabiliți în alt stat membru decât cel al consumatorului. Pentru acest motiv, considerăm că o astfel de cerință iese din marja de apreciere de care beneficiază încă statele membre în formularea cerințelor de drept național necesare pentru încheierea unor asemenea contracte.

33 — A se vedea punctul 14 de mai sus..

34 — A se vedea punctul 15 de mai sus.

35 — A se vedea punctul 16 de mai sus.

36 — A se vedea considerentele (8) și (9) ale Directivei 2008/48.

50. În al doilea rând, ar fi interzisă prin Directiva 2008/48 o dispoziție națională care permite ca elementele informării obligatorii să fie furnizate pe hârtie în cuprinsul condițiilor comerciale generale ale împrumutătorului mai degrabă decât în cuprinsul contractului de credit de consum (semnat) în sine?

51. În opinia noastră, răspunsul la această întrebare este, din nou, negativ, *sub rezerva respectării anumitor condiții suplimentare*. La fel ca în situația anterioară, informațiile suplimentare ar fi pe hârtie și toate ar fi furnizate consumatorului (deși împărțite între două documente), respectând astfel totodată cerințele articolului 10 alineatele (1) și (2). Până în acest moment nu există nicio dificultate. Cu toate acestea, atunci când informațiile sunt împărțite între două documente, există un risc evident ca consumatorul să nu fie în realitate pus în situația în care să poată face o evaluare completă, în cunoștință de cauză și în timp util a tranzacției care îi este propusă, astfel cum este prevăzut de Directiva 2008/48.

52. Prin urmare, considerăm că ar trebui să fie îndeplinite – cu alte cuvinte, prevăzute de legislația națională – următoarele *condiții suplimentare minime* pentru ca o astfel de modalitate să fie admisibilă: (i) documentele distincte care conțin împreună toate informațiile obligatorii ar trebui să fie furnizate consumatorului în același timp și *anterior* încheierii contractului (astfel încât să permită consumatorului să evalueze înțelegerea propusă înainte să își exprime acordul pentru încheierea acesteia), (ii) contractul de credit în sine ar trebui să conțină trimiteri clare și precise la secțiunile specifice corespunzătoare din cuprinsul condițiilor comerciale generale ale împrumutătorului, permițând astfel consumatorului să identifice cu exactitate locul în care găsește fiecare dintre elementele informațiilor obligatorii care nu se află în contractul de credit³⁷, și (iii) ar trebui să existe o dovadă clară că consumatorului i-au fost efectiv furnizate în timp util (în orice caz, *anterior* încheierii contractului de credit de consum) toate informațiile obligatorii.

53. Este de competența instanței naționale, întrucât doar aceasta este atât în măsură să evalueze faptele, cât și competentă să interpreteze modul în care funcționează dreptul național, să aprecieze dacă normele naționale sunt conforme cu aceste orientări și dacă, în consecință, acestea sunt sau nu sunt interzise prin Directiva 2008/48.

54. Prin urmare, concluzionăm că expresia „pe hârtie sau pe un alt suport durabil” care figurează la articolul 10 din Directiva 2008/48 se referă atât la clauzele contractului de credit încheiat de părți, cât și la informațiile enumerate la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 care constituie o parte a contractului de credit. Articolul 10 nu impune semnarea contractului de către părți sau furnizarea informațiilor enumerate la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 într-un document unic. O dispoziție națională care impune ca toate informațiile obligatorii să fie furnizate în scris în cadrul unui document unic, semnat, nu este interzisă prin Directiva 2008/48. O dispoziție națională care permite ca elementele de informare obligatorie să fie furnizate pe hârtie sau pe un alt suport durabil în cuprinsul condițiilor comerciale generale ale împrumutătorului mai degrabă decât în cuprinsul contractului de credit de consum (semnat) în sine nu este nici ea interzisă prin Directiva 2008/48, sub rezerva îndeplinirii cel puțin a următoarelor condiții: (i) documentele distincte care cuprind informațiile obligatorii trebuie să fie furnizate consumatorului în același timp și anterior încheierii contractului, (ii) contractul de credit trebuie să cuprindă trimiteri clare și precise la informațiile obligatorii și să indice unde pot fi găsite acestea în cuprinsul condițiilor comerciale generale ale împrumutătorului și (iii)

37 — Lordul Denning a spus odată despre o „condiție generală” foarte cuprinzătoare care urmărea să excludă răspunderea legală în cazul prejudiciilor pentru vătămare corporală, afișată pe panoul de informare dintr-o parcare și care a fost pretins „încorporată” în contractul de parcare prin câteva cuvinte imprimate cu litere mici pe tichetul eliberat de o mașină automată, că era „atât de amplă și atât de distructivă de drepturi, încât instanța ar trebui să considere că nicio persoană nu este obligată să o respecte, cu excepția cazului în care îi este atrasă atenția asupra acesteia în modul cel mai explicit [...] Pentru a furniza o informare suficientă, ar trebui să fie tipărită cu cerneală roșie, alături de o mână roșie care să arate spre ea – sau ceva la fel de surprinzător”: *Thornton v Shoe Lane Parking Ltd* (C.A.) [1971] 2 Q.B. 163-170, C-D per Lord Denning M.R. Dictonul a oferit o sursă de bucurie generațiilor următoare de studenți la facultatea de drept englez. Acesta reprezintă de asemenea o observație foarte judicioasă cu privire la necesitatea de a asigura faptul că părții mai vulnerabile la un contract i se atrage atenția asupra unor condiții importante care vor fi obligatorii pentru aceasta în cazul în care încheie contractul.

împrumutătorul trebuie să fie în măsură să dovedească faptul că a furnizat consumatorului informațiile obligatorii anterior încheierii contractului. Este de competența instanței naționale să aprecieze dacă normele naționale respectă condițiile menționate și dacă, în consecință, acestea sunt sau nu sunt interzise prin Directiva 2008/48.

A treia și a patra întrebare – informații obligatorii referitoare la frecvența plăților [articolul 10 alineatul (2) litera (h)]

55. Articolul 10 alineatul (2) litera (h) din Directiva 2008/48 prevede că „suma, numărul și frecvența plăților care urmează să fie efectuate de către consumator” este un element de informare obligatorie care trebuie să fie furnizat consumatorului. Acesta nu precizează faptul că contractul de credit trebuie să specifice fiecare dată la care o plată este scadentă. Există o oarecare suprapunere între informațiile care trebuie să fie furnizate consumatorilor cu titlu de informații precontractuale (articolul 5) și cele care trebuie furnizate consumatorilor la momentul în care se încheie contractul (articolul 10)³⁸. Acest lucru corespunde scopului Directivei 2008/48 de protecție a consumatorilor. Consumatorul trebuie să știe data la care rambursările creditului sunt scadente. Oricum, în cazul în care împrumutătorul utilizează criterii verificabile în mod obiectiv, acest scop este îndeplinit. O metodă evidentă este referirea la un calendar și utilizarea unei formulări astfel cum sugerează instanța de trimitere – de exemplu, „ratele lunare sunt scadente cel târziu în a 15-a zi a fiecărei luni calendaristice”.

56. Istoricul reglementării arată că obligația de a preciza suma, numărul și frecvența sau datele plăților a fost pentru prima dată introdusă prin Directiva 90/88/CEE³⁹, care a inserat-o în articolul 4 alineatul (2) litera (c) din Directiva 87/102/CEE⁴⁰. Creditorilor li s-a oferit în mod expres posibilitatea de a menționa fie numărul și frecvența, fie datele plăților. Nu considerăm că formularea actuală a introdus în vreun fel o (nouă) cerință care să impună obligativitatea precizării datelor.

57. Prin urmare, concluzionăm că expresia „frecvența plăților” care figurează la articolul 10 alineatul (2) litera (h) din Directiva 2008/48 nu obligă împrumutătorul să indice data exactă la care trebuie să fie efectuată fiecare plată din contractul de credit.

A cincea și a șasea întrebare – informații obligatorii referitoare la tabelul de amortizare [articolul 10 alineatul (2) litera (i)]

58. În cazul în care suma principală este redusă în temeiul unui contract de credit pe durată determinată, consumatorul are dreptul de a primi, la cerere și gratis, în orice moment pe toată durata contractului de credit, un extras de cont sub forma unui tabel de amortizare. Instanța de trimitere dorește să afle dacă un astfel de tabel trebuie să fie inclus de asemenea în contractul de credit încheiat de părți.

59. În opinia noastră, răspunsul este negativ.

60. Articolul 10 alineatul (2) litera (i) armonizează anumite aspecte ale actelor cu putere de lege și ale procedurilor administrative ale statelor membre referitoare la cerința de a furniza un tabel de amortizare, precum și la conținutul acestui tabel. Astfel, normele privind momentul la care tabelul poate fi solicitat și informațiile pe care acesta trebuie să le conțină sunt pe deplin armonizate.

38 — A se vedea COM(2002) 443 final, p. 16.

39 — Directiva Consiliului din 22 februarie 1990 de modificare a Directivei 87/102/CEE de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind creditul de consum (JO 1990, L 61, p. 14, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 6).

40 — Directiva Consiliului din 22 decembrie 1986 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind creditul de consum (JO 1987, L 42, p. 48, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 252).

61. Din modul de redactare a articolului 10 alineatul (2) litera (i) rezultă că consumatorul are dreptul de a solicita un tabel de amortizare în orice moment pe toată durata contractului de credit. În cazul în care împrumutătorii ar fi obligați să furnizeze un tabel numai în momentul semnării contractului de credit, formularea „[...] dreptul consumatorului de a primi, la cerere și gratis, *în orice moment pe toată durata contractului de credit*, un extras de cont sub forma unui tabel de amortizare” ar fi superfluă și, în consecință, dreptul de care beneficiază consumatorul ar fi în mod semnificativ mai puțin util. Un tabel de amortizare furnizat la începutul contractului de credit reprezintă puțin mai mult decât o declarație de intenție cu privire la ceea ce se va întâmpla. Acesta nu ajută consumatorul să înțeleagă modul în care avansează cu rambursarea creditului. Pentru acest lucru, el trebuie să solicite un tabel actualizat.

62. Această interpretare este confirmată de articolul 10 alineatul (3), care, coroborat cu articolul 10 alineatul (2) litera (i), sugerează că împrumutătorul este obligat să furnizeze împrumutătorului un tabel de amortizare actualizat, la solicitarea acestuia din urmă.

63. Prin urmare, concluzionăm că articolul 10 alineatul (2) litera (i) din Directiva 2008/48 trebuie să fie interpretat în sensul că un tabel de amortizare trebuie să fie furnizat în cazul amortizării de capital a unui contract de credit pe durată determinată atunci când consumatorul a solicitat un tabel de amortizare. În absența acestor două condiții, împrumutătorii nu sunt obligați să furnizeze astfel de informații în temeiul Directivei 2008/48. Nu putem considera însă că o dispoziție națională care prevede ca un tabel suplimentar să fie furnizat la începutul contractului de credit subminează oricare dintre obiectivele Directivei 2008/48. Prin urmare, nu considerăm că statele membre sunt împiedicate să introducă o normă care să oblige împrumutătorii să facă acest lucru.

A șaptea întrebare – proporționalitatea sancțiunii naționale

64. Prin intermediul ultimei întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească, în esență, dacă articolul 11 din Legea privind creditul de consum, care sancționează încălcarea obligației împrumutătorului de furniza informațiile enumerate la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 (transpusă prin Legea privind creditul de consum) prin considerarea creditului furnizat ca fiind lipsit de dobânzi și de costuri⁴¹ (astfel încât împrumutatul este obligat să ramburseze doar capitalul), îndeplinește cerința proporționalității prevăzută la articolul 23 din Directiva 2008/48.

65. Întrebarea este formulată în termeni foarte generali și abstracți. Acest lucru este într-o oarecare măsură inevitabil. Instanța națională încă nu a primit din partea Curții clarificările necesare care să îi permită să decidă dacă cerințele articolului 10 din Directiva 2008/48, care reglementează conținutul unui contract de credit, astfel cum a fost transpus în dreptul național, au fost îndeplinite. Și, cu excepția cazului în care există o încălcare a dispozițiilor naționale care transpun aceste cerințe obligatorii, nu este nevoie să se aplice sancțiuni. Cu toate acestea, în mod evident, întrebarea nu este ipotetică sau irelevantă pentru soluționarea procedurii desfășurate în fața instanței naționale. În cazul în care instanța națională decide că a existat o încălcare, va trebui să aplice o sancțiune „eficientă, proporțională și cu efect de descurajare”.

66. Articolul 23 din directivă prevede că sistemul sancțiunilor aplicabile în cazurile de încălcare a dispozițiilor naționale care precizează informațiile obligatorii care trebuie cuprinse în contractele de credit trebuie să fie eficiente, proporționale și cu efect de descurajare, iar statele membre trebuie să întreprindă toate măsurile necesare pentru a asigura că aceste sancțiuni sunt aplicate. În aceste limite,

41 — Decizia de trimitere nu specifică și, prin urmare, Curtea nu cunoaște nimic mai mult despre domeniul de aplicare al acestei dispoziții.

alegerea respectivelor norme de sancționare rămâne la latitudinea statelor membre⁴². Curtea a statuat de asemenea că rigoarea sancțiunilor trebuie să fie adecvată gravității încălcărilor pe care le reprimă, în special prin asigurarea unui efect realmente disuasiv, respectându-se în același timp principiul general al proporționalității⁴³.

67. Sancțiunea descrisă de instanța națională are ca efect lipsirea împrumutătorului de întregul profit generat de tranzacție (sau, spus puțin altfel, aceasta îl obligă să renunțe la venitul pe care altfel suma împrumutată ar fi putut să i-l aducă), precum și obligarea sa la suportarea costurilor aferente administrării creditului și colectării rambursării capitalului de către împrumutat. Pare intuitiv plauzibil să credem că o asemenea sancțiune ar fi probabil atât eficientă, cât și cu efect de descurajare.

68. Ce se poate spune despre proporționalitatea unei astfel de sancțiuni?

69. Cu privire al acest aspect, Curtea nu dispune efectiv de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebarea care i-a fost adresată⁴⁴. Decizia de trimitere precizează doar (chiar în formularea celei de a șaptea întrebări) că dispoziția din dreptul național este una „în temeiul căreia *lipsa majorității elementelor contractului de credit cerute la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48/CE* implică faptul că creditul acordat nu are dobânzi și costuri” (sublinierea noastră). Cu toate acestea, nu este clar ce înseamnă în realitate expresia „majoritatea elementelor” sau dacă legislația națională consideră că o parte din cele 22 de elemente de informare obligatorie enumerate la articolul 10 alineatul (2) din directivă sunt mai importante decât altele (astfel încât omiterea lor să fie mai gravă) sau care este momentul exact (în ceea ce privește gravitatea încălcării) în care este declanșată sancțiunea.

70. Prin urmare, sugerăm Curții ca, în răspunsul la cea de a șaptea întrebare adresată, să invite instanța națională să aprecieze, în fiecare caz în parte, dacă elementele de informare obligatorie enumerate la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 care au fost omise din contractul de credit de consum erau de natură să compromită în mod semnificativ posibilitatea consumatorului de a evalua oportunitatea încheierii tranzacției de credit, în scopul de a stabili dacă o sancțiune al cărei efect este de a obliga împrumutătorul să renunțe la toată dobânda și să suporte toate costurile aferente contractului de credit este proporțională sau dacă ar fi adecvată o sancțiune mai puțin restrictivă.

Concluzie

71. În lumina tuturor considerațiile de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările adresate de Okresný súd (Tribunalul Departamental) din Dunajská Streda, Slovacia, după cum urmează:

„– Expresia «pe hârtie sau pe un alt suport durabil» care figurează la articolul 10 din Directiva 2008/48/CE a Parlamentul European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului se referă la suportul pe care este redactat contractul de credit și care este furnizat consumatorului. Această expresie se referă atât la clauzele contractului de credit încheiat de părți, cât și la informațiile enumerate la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 care constituie o parte a contractului de credit. Articolul 10 nu impune semnarea contractului de către părți sau furnizarea informațiilor enumerate la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 într-un document unic. O dispoziție națională care impune ca toate informațiile obligatorii să fie furnizate în scris în cuprinsul unui document unic, semnat, nu este interzisă prin Directiva 2008/48. O dispoziție națională care permite ca elementele de informare obligatorie să fie furnizate pe hârtie sau pe un alt suport durabil în cuprinsul condițiilor comerciale generale ale împrumutătorului mai degrabă decât în

42 — Considerentul (47); a se vedea de asemenea Hotărârea din 27 martie 2014, LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190, punctul 43).

43 — A se vedea Hotărârea din 27 martie 2014, LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190, punctul 44 și jurisprudența citată).

44 — A se vedea Hotărârea din 27 martie 2014, LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190, punctul 37).

cuprinsul contractului de credit de consum (semnat) în sine nu este nici ea interzisă prin Directiva 2008/48, sub rezerva îndeplinirii cel puțin a următoarelor condiții: (i) documentele distincte care conțin informațiile obligatorii trebuie să fie furnizate consumatorului în același timp și anterior încheierii contractului, (ii) contractul de credit trebuie să conțină trimiteri clare și precise la informațiile obligatorii și să indice unde pot fi găsite în cuprinsul condițiilor comerciale generale ale împrumutătorului și (iii) împrumutătorul trebuie să fie în măsură să dovedească faptul că a furnizat consumatorului informațiile obligatorii anterior încheierii contractului. Este de competența instanței naționale să aprecieze dacă normele naționale respectă aceste condiții și, în consecință, dacă sunt sau nu sunt interzise prin Directiva 2008/48.

- Expresia «frecvența plăților» care figurează la articolul 10 alineatul (2) litera (h) din Directiva 2008/48 nu obligă împrumutătorul să indice data exactă la care trebuie să fie efectuată fiecare plată din contractul de credit.
- Articolul 10 alineatul (2) litera (i) din Directiva 2008/48 trebuie să fie interpretat în sensul că un tabel de amortizare trebuie să fie furnizat în cazul amortizării de capital a unui contract de credit pe durată determinată atunci când consumatorul solicită un tabel de amortizare. Directiva 2008/48 nu împiedică însă statele membre să solicite împrumutătorilor furnizarea unui tabel de amortizare suplimentar la începutul contractului de credit.
- Este de competența instanței naționale să aprecieze, în fiecare caz în parte, dacă elementele de informare obligatorie enumerate la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 care au fost omise din contractul de credit de consum erau de natură să compromită în mod semnificativ posibilitatea consumatorului de a evalua oportunitatea încheierii tranzacției de credit, în scopul de a stabili dacă o sancțiune al cărei efect este de a obliga împrumutătorul să renunțe la toată dobânda și să suporte toate costurile aferente contractului de credit este proporțională sau dacă ar fi necesară o sancțiune mai puțin restrictivă.”